УДК 368:336

https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-6(20)-335-344

Крушинська Алла Вікторівна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, вул. Героїв Майдану, 8, м. Хмельницький, 29000, тел.: (067) 35-171-55, https://orcid.org/0000-0002-0523-3423

Самарічева Тетяна Анатоліївна кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, вул. Героїв Майдану, 8, м. Хмельницький, 29000, тел.: (0382) 71-75-81, https://orcid.org/0000-0002-8889-4306

НАДІЙНІСТЬ СТРАХОВИКІВ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ

Анотація. Зважаючи на особливості надання страхової послуги та високий рівень недовіри населення до страхового ринку, виникає необхідність дослідження сутності та складових надійності страховика. Висвітлені основні підходи до визначення та розмежування дефініцій «фінансова надійність», «фінансова стійкість», «надійність» та «фінансова безпека» страховика. Обґрунтовано потребу в окремому оцінюванні фінансової надійності та рейтингової надійності страхової компанії за допомогою різних груп показників. Підкреслено, що серед науковців відсутня єдине трактування фінансової надійності страховика та існують різні науково-методичні підходи до її оцінки. Надано визначення надійності страховика як здатності фінансової установи постійно забезпечувати ефективну діяльність, протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, виконувати свої зобов'язання вчасно і в повному обсязі, бути клієнтоорієнтованою, конкурентноспроможною, займати лідерські позиції на страховому ринку, мати гарну репутацію та позитивні відгуки клієнтів.

Визначено, що основними складовими рейтингової надійності страхових компаній є: входження до міжнародної фінансової групи, можливість впливу на ринок, відсоток скарг клієнтів, клієнтоорієнтованість, прозорість документації та процедур здійснення виплат, склад акціонерів, строки розгляду заяв про виплату, міжнародний рейтинг, диверсифікованість каналів продажів.

Розглянуто вплив впровадження директив Solvency II на надійність українських страхових компаній шляхом скасування ліцензій для окремих страховиків та імплементації в українське законодавство актів та правил ЄС, а також наслідки російської військової агресії для страхового ринку України.

Ключові слова: фінансова надійність страховика, рейтингова надійність страховика, фінансова стійкість страховика, показники фінансової надійності.

Krushynska Alla Viktorivna PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, finance, banking and insurance, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Heroiv Maidan St., 8, Khmelnytskyi, 29000, tel.: (067) 35-171-55, https://orcid.org/0000-0002-0523-3423

Samaricheva Tetiana Anatolyivna PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, finance, banking and insurance, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, Heroiv Maidan St., 8, Khmelnytskyi, 29000, tel.: (0382) 71-75-81, ehttps://orcid.org/0000-0002-8889-4306

RELIABILITY OF INSURERS UNDER THE CONDITIONS OF THE IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS OF FINANCIAL RISK MANAGEMENT IN UKRAINE

Abstract. Taking into account the peculiarities of providing insurance services and the high level of distrust of the population in the insurance market, there is a need to study the essence and components of the insurer's reliability. The main approaches to defining and distinguishing the definitions of "financial reliability", "financial stability", "reliability" and "financial security" of the insurer are highlighted. The need for a separate assessment of the financial reliability and rating reliability of the insurance company using different groups of indicators is substantiated. It is emphasized that among scientists there is no unified interpretation of the insurer's financial reliability and there are different scientific and methodological approaches to its assessment. The insurer's reliability is defined as the ability of a financial institution to constantly ensure effective operations, to resist external and internal influences, to fulfill its obligations on time and in full, to be client-oriented, competitive, to occupy leadership positions in the insurance market, to have a good reputation and positive feedback from customers.

It was determined that the main components of the rating reliability of insurance companies are: entry into an international financial group, the possibility of influencing the market, the percentage of customer complaints, customer orientation, transparency of documentation and payment procedures, the composition of shareholders, terms of consideration of payment applications, international rating, diversification of sales channels .

The impact of the implementation of Solvency II directives on the reliability of Ukrainian insurance companies through the cancellation of licenses for individual insurers and the implementation of EU acts and regulations into Ukrainian legislation, as well as the consequences of Russian military aggression for the insurance market of Ukraine, is considered.

Keywords: financial reliability of the insurer, rated reliability of the insurer, financial stability of the insurer, indicators of financial reliability.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в період потрясінь та невпевненості у завтрашньому дні зростає актуальність таких учасників фінансового ринку як страхові компанії, які входять у економічну систему будь-якої розвиненої країни. Проте через особливості діяльності страховиків в отриманні оплати послуги ще до моменту її отримання, а також у зв'язку з високим рівнем недовіри населення до страхового ринку, виникає необхідність надання гарантій зі сторони страховика перед страхувальниками, вигодонабувачами та застрахованими особами. З точки зору останніх, довіра чи недовіра до страховика визначається оцінкою рівня його надійності. Однак враховуючи низький рівень доходів населення, недосконалу нормативно-правову базу, економічну та політичну нестабільність в Україні, а також російську військову агресію наразі не передбачається надійної основи для сталого економічного розвитку страховиків. Безперечно, лише надійні страховики ефективно впливають на фінансовий ринок, а враховуючи їх тісну взаємодію через механізми співстрахування та перестрахування, погіршення фінансового стану однієї компанії може спровокувати погіршення фінансової стійкості з боку решти учасників страхових відносин, генеруючи спад платоспроможності. Тому виникає необхідність у однозначному трактуванні як самого поняття «надійності страховика», так і розуміння її складових та системи забезпечення в умовах впровадження європейських стандартів управління фінансовими ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу з дослідження окремих аспектів надійності страхових компаній розглядаються у працях таких українських

науковців як Аберніхіна І. Г., Братюк В. П., Бутиріна В.М., Внукова Н. М., Гудачок Я. Ю., Кисільова І. Ю., Козоріз Г. Г., Олійник В. М., Притула Н.І., Сокиринська І. Г., Шакура О. О., Шишпанова Н. О., Шкарлєт Т. В., Щербань О.Д. Наукові дослідження цих та інших авторів створили теоретико-методологічні основи фінансової надійності. Однак досить часто надійність страховика трактується виключно як група фінансових показників, у той час як для клієнтів поняття надійності є більш широким та багатоаспектним. Через невирішеність цього питання, постає необхідність детально розглянути зміст та аналіз складових надійності страховиків й окреслити шляхи їх удосконалення.

Мета статті полягає в опрацюванні теоретичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо управління надійністю страховиків в умовах впровадження європейських стандартів управління фінансовими ризиками.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що за відсутності об'єктивних гарантій спроможності страховика відповідати за своїми зобов'язаннями страхування втрачає будь-який сенс. Термін «надійність», як правило, трактується в залежності від контексту, де він розглядається. Але у широкому розумінні надійність – це можливість системи виконувати покладені на неї функції впродовж визначеного проміжку часу за певних умов експлуатації. Досліджуючи надійність страхової компанії, її можна трактувати як здатність забезпечити безумовну збереженість клієнтських коштів (для лайфових страховиків) і повне виконання своїх зобов'язань при настанні страхової події (для ризикових). Поняття фінансової надійності досить часто асоціюється або перетинається з питанням фінансової стійкості й у наукові літературі виникають дискусії щодо трактування цих термінів. Щоб не повторюватися та не дублювати уже проведені дослідження, зазначимо, що досить ґрунтовне розмежування цих понять було здійснено у працях В. М. Олійника, І. Г. Аберніхіної та І. Г. Сокиринської. Так, систематизація науково-методичних підходів виокремлює два основних. Згідно першого (В.Д. Бігдаш, Д. Бланд, Н.М. Внукова, О.Д. Вовчак, Ю. М. Дьячкова, С. С. Осадець) "фінансова стійкість" та "фінансова надійність" ототожнюються й вживаються рівноправно. Натомість І. С. Іванюк і Н. В. Ткаченко вважають, що фінансова надійність є вужчим поняттям ніж фінансова стійкість та є його похідною, на їх думку, платоспроможність та фінансова надійність страхової компанії є обов'язковою умовою фінансової стійкості. Тобто страховик, що є фінансово надійним, не обов'язково буде фінансово стійкою, але фінансово стійкий страховик завжди буде фінансово надійним [1, с.77]. Бутиріна В. М. досить ґрунтовно підійшла до поняття «надійності страхової компанії», яке близьке нашому баченню, розглядаючи надійність страховика, як динамічний процес організації її фінансових ресурсів на основі адаптації компанії до змін зовнішніх і внутрішніх умов функціонування з метою підвищення ефективності її діяльності та дотримуючись перспективних напрямів подальшого розвитку [2, с.22].

На нашу думку, поняття фінансової стійкості та фінансової надійності необов'язково співпадають адже не завжди фінансово стійкий суб'єкт готовий відповідати за свої фінансові зобов'язання адже існує суб'єктивний фактор, який полягає у небажанні чи неготовності здійснювати страхові платежі Разом з тим фінансово нестійкий суб'єкт намагаючись зберегти репутацію та не втратити довіру клієнтів може здійснювати страхові виплати, ще більше порушуючи свої показники платоспроможності та фінансової стійкості. Тобто тут ми наближаємося до першого розмежування понять «фінансова стійкість» і «фінансова надійність», остання в свою чергу базується на суб'єктивних чинниках, таких як мотивація страховика, ділова репутація, професіоналізм, фінансова етика, система управління якістю тощо. Але коли ми говоримо про суб'єктивні чинники ми відходимо від поняття фінансових показників і переходить у площину етики, моральних якостей та

корпоративної культури, тому вважаємо за доцільне розмежувати поняття «фінансова надійність» та «надійність» страховика. На користь такого розмежування також може свідчить той факт, що пересічного клієнта на етапі укладення та супроводу договору мало цікавлять фінансові показники діяльності стаховика, він на основі своїх суб'єктивних суджень оцінює компанію як надійну або ненадійну, тобто на перший план тут виходить поняття довіри клієнта. Тому ототожнювати поняття «фінансова надійність», яке певним чином співвідноситься з «фінансовою стійкістю», що вже неодноразово описано авторами науковцями, так само неправильно як ототожнювати поняття «фінансова надійність» і «надійність» страховика.

Розмежування авторських підходів до «фінансової надійності» та «фінансової стійкості» у табличній формі досить ґрунтовно у своїх працях здійснюють Бутиріна В.М. [2], Шакура О. О.[3] Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г.[1]. У той час, у законодавстві України, не має чіткого визначення щодо надійності страхової компанії, тут основним орієнтиром виступають «Тести раннього попередження, які використовуються для визначення рівня фінансової надійності страховиків за даними річної фінансової звітності [4]. Опираючись на іноземний досвід теж не знаходимо чіткого розмежування, адже в англомовній фаховій літературі використовується єдиний термін «financial strength of insurance companies», що і означає фінансова стійкість, надійність страхової компанії. Але це можна пояснити тривалою стабільною діяльністю страхових компаній у ЄС, у той час як в Україні ми маємо інший досвід – функціонування фінансово стійких, проте не надійних страховиків.

Розглянемо ще місце фінансової безпеки у співвідношенні понятійного апарату, оскільки в науковій літературі подекуди можна зустріти ототожнення «фінансової стійкості» та «фінансової безпеки» страховика, визначаючи останню, як такий стан фінансів, що «характеризується збалансованістю фінансових показників та інструментів, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, дозволяє йому своєчасно та у повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток страхової компанії» [5]. Тому, виходячи з усього вищезазначеного, пропонуємо ідентифікувати та співвідносити зазначені поняття відповідно до схеми, наведеної на рис. 1.

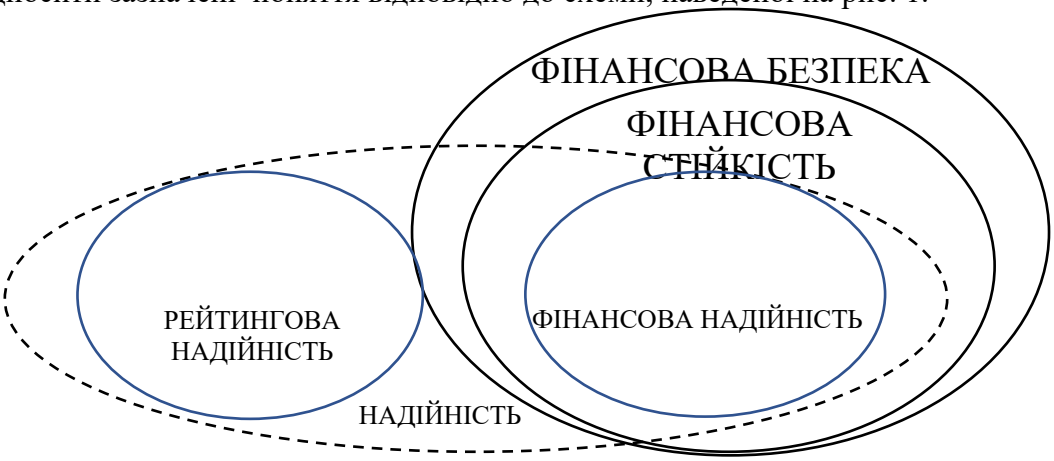

Рис. 1 *Співвідношення понять «надійність», «фінансова надійність», «фінансова стійкість» та «фінансова безпека» страховика*

**Примітка: побудовано автором.*

В умовах сьогодення дуже важливо розглядати надійність страховика з різних ракурсів. Надійність страховика поняття широке та охоплює в собі фінансову надійність та рейтингову надійність, остання, в свою чергу, базується на належній репутації, факторі довіри, прозорості та сумлінності страховика. Сьогодні страхувальник звертається до тієї

страхової компанії, де і в кризовій ситуації він зможе отримати фінансову підтримку. Як справедливо зауважує Бутиріна В.М «через зловживання з боку фінансових організацій у період становлення страхового ринку, втрату страхових сум за договорами радянського періоду і внаслідок цього посилення невпевненості у майбутньому юридичні та фізичні особи не довіряють страховим організаціям навіть при їхньому більшому чи меншому рівні фінансової стійкості. Як зазначають експерти, один негативний відгук більш результативний за потужністю наслідків, ніж кілька позитивних» [2, с.22]. Ми стоїмо на засадах, що саме "надійність" інтуїтивно зрозуміле для споживача страхових послуг поняття, яке й цікавить його в першу чергу. Далі розглянемо детальніше, основні показники надійності страхової компанії.

Рис. 2. *Складові надійності страхової компанії*
**Примітка: побудовано автором.*

Як видно з рис. 2, надійність страховика визначається рядом фінансових та рейтингових показників. Надійність страхової компанії асоціюється частково і з ліквідністю, адже відомо, що ліквідність - це здатність швидко перетворювати свої активи в грошові кошти, а оскільки вона передбачає і платоспроможність, то можна стверджувати, що ця категорія також є складовою надійності страхової компанії. Щодо рейтингу надійності страхових компаній, то ми можемо погодитись з визначенням, запропонованим Братюк В. П. та Гудачок Я. Ю., згідно з якими - це інформаційний проект, спрямований на комплексне оцінювання страхових компаній, найбільших за обсягом страхових зборів [6]. Проте запропонований ними рейтинговий підхід включає переважно показники приросту капіталу, премій, платоспроможності, ліквідності. З одного боку, це відповідає трактуванню фінансової надійності, а з іншого включає фактори фінансової стійкості, яка є більш ширшою категорією. Тому ми пропонуємо дещо видозмінений підхід, що базується

на оцінці надійності з позиції клієнта та в розрізі тих факторів, які є для нього вагомими. Очевидно та малоймовірно, що обираючи страховика, страхувальник буде проводити розрахунок нормативів платоспроможності чи визначати рівень перестрахування прийнятих ризиків. Отже, рейтингову надійність страхової компанії складають показники, що характеризують страхову компанію з точки зору клієнтів (на скільки клієнти готові довірити свої кошти страховику, рекомендувати страхову компанію іншим), а також входження страховика до міжнародної фінансової групи, можливість впливати на ринок (реклама, імідж, репутація), наявність міжнародних рейтингів, склад акціонерів тощо, що також є надзвичайно важливими факторами під час вибору страхової компанії клієнтами.

Узагальнюючи вище наведену інформацію, запропоновано власну дефініцію «надійності страховика», згідно з якою – це здатність забезпечувати стабільну ефективну діяльність, протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, виконувати свої зобов'язання вчасно і в повному обсязі, бути клієнтоорієнтованою, конкурентноспроможною, займати лідерські позиції на страховому ринку, мати гарну репутацію та позитивні відгуки клієнтів.

Зрозуміло, що наявність сплаченого статутного фонду (1 млн. євро для ризикового страхування та 10 млн. євро для страховика, який займається страхуванням життя) та гарантійного фонду, створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань, а також перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим, відповідно до вимог законодавства становить ядро надійсності страхової компанії. Всі вони безпосередньо чи опосередковано відображені в існуючих методичних підходах до оцінки фінансової надійності. Серед яких варто виділити [7, с.87]:

1) методичні підходи, які базуються на визначенні інтегрального показника фінансової надійності страховика (Кожинов В.Я., авторський колектив під керівництвом Ковтуна І. О., Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг);

2) методичні підходи, які базуються на визначенні одиничного показника фінансової надійності страховика (авторські колективи під керівництвом Саліна В.П. та Головач А. В., Лутчин Н.П., Миронюк А.К.) або системи показників фінансової надійності страхової компанії (Федоров Т.А., Грищенко Н. Б., Бігдаша В.Д., Базилевича В. Д.);

3) методичні підходи, які обґрунтовують теоретичні засади побудови методики оцінювання фінансової надійності страхової компанії.

Окремо слід виділити методики описані Внуковою Н. М. та Притулою Н.І. [8], Кисільовою І. Ю. [9], Щербань О. Д.[10], Шишпановою Н. О. та Шкарлєт Т.В. [11], Козоріз Г. Г. [12]. Зазвичай, усі методичні підходи базуються на розрахунку відносних показників і лише як поодинокі винятки ми бачимо врахування суб'єктивних факторів. Так, Козоріз Г. Г. пропонує, наряду з фінансовою надійністю, оцінювати лояльність страхової компанії (рівень виплат і правила страхування) та рівень сервісу [12, с. 80]. Крім того є ще численні рейтингові агентства, які присвоюють свого роду класи надійності чи стабільності, але їх методичні підходи є настільки багатогранними, що потребують ґрунтовного наукового дослідження в межах окремої публікації.

Отже, до фінансової надійності страховика висуваються різні формалізовані оціночні підходи, які не повністю співпадають з регулюванням на законодавчому рівні, а оцінка рейтингової надійності найчастіше зводиться лише до ренкінгу або лістингу, на основі ранжування певних груп показників [13-15]. Рейтинг Міжнародного агентства Інтерфакс – Україна базується на 5 критеріях: 1) показники зі страхових премій та виплат; 2) показники швидкості виплат страховою компанією з ОСЦПВ; 3) рівень скарг у статистиці МТСБУ; 4) показники задоволеності страховими компаніями на спеціалізованих ресурсах; 5) відгуки клієнтів на сайтах [15]. Як бачимо, окремі з цих критеріїв

співвідносяться із показниками запропонованими нами в рамках даного дослідження. Підставою для вибору показників для оцінки надійності страховика є припущення, що фінансова надійність виявляється лише в момент урегулювання фінансових зобов'язань страховиком, а рейтингова надійність виявляється на усіх моментах співпраці клієнта з страховою компанією, (починаючи від вибору страховика, далі користування послугами та завершуючи відгуком клієнта). Дані індикатори найточніше відображають здатність страхової компанії виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками та іншими кредиторами. Складність питання надійності пояснюється його комплексністю, оскільки в ньому зацікавлені всі суб'єкти страхових відносин: страхувальник, страховик та держава.

Використання цих рейтингів набуває особливої актуальності в кризових умовах, коли не має можливості самостійно здійснювати оцінку надійності страховика, а ситуація на ринку настільки мінлива та критична, що ще вчора надійна страхова компанія, може опинитися у кризовому стані сьогодні. Так, у 2022 році внаслідок російської військової агресії страховий ринок України покинула 41 компанія (за даними НБУ на кінець грудня 2022 року в Україні було 116 ризикових страхових компаній) [15]. Щоб зрозуміти актуальність питання про надійність страховиків в умовах впровадження європейських стандартів управління фінансовими ризиками, проаналізуємо як вплинув військовий стан на страховий ринок: 1) валові страхові премії зменшилися на 20,3%; 2) чисті премії знизились на 16,2%; 3) показник надходження від фізичних осіб зменшився на 11,9%; 4) загальна кількість договорів страхування зменшилася на 33%. Також право емітувати поліси «автоцивілки» втратили СК «Мега-Гарант», СК «Український страховий стандарт», зупинено ліцензії НБУ для страховиків «Альфа Страхування», «Мотор-Гарант», «Провідна», «Інгострах». Але наприклад СК Провідна має величезний обсяг страхових договорів (2,7% ринку) та страхових премій (891,226 млн. грн) і згідно багатьох методичних підходів вона б вважалася надійною, проте у зв'язку з неусуненням порушень ліцензійних умов компанія втратила право продавати ОСЦПВ [15].

Одним з основних факторів зменшення впродовж останніх років кількості страховиків та скасування ліцензій для окремих з них є прийняття в Україні Директиви Solvency II [16] (директива 2009/138/ЕС була запроваджена Європейською Радою та Парламентом у 2009 р., а до кінця 2016 р. вимоги Solvency II мали бути впроваджені у всіх країнах ЄС). Ціль директиви – встановити рамки діяльності страхових компаній і забезпечити фінансову стабільність страхових ринків за рахунок розширення прозорості та дисципліни учасників ринку. Звичайно, поетапне впровадженням директиви викликало ускладнення для страхового ринку на лише в Україні але й в інших європейських країнах рівень готовності до впровадження вимог суттєво варіюватися в різних країнах. Так, в Нідерландах, Великобританії та скандинавських країнах були відносно більш готові до впровадження вимог Solvency II, у той час як у Греції та Португалії спостерігався найнижчий рівень готовності.

Вплив регуляторної політики визначає позиції страхової компанії на ринку, та задає вектор її руху. Тому страхові компанії повинні швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища та пристосовуватись до них для здійснення ефективної діяльності, та залишатись конкурентоспроможними в межах чітко окресленого правового поля. Далі розглянемо систему управління надійністю страховою компанією.

Рис. 3. *Система управління надійністю страхової компанії.*
**Примітка: побудовано автором.*

Отже, як видно з рис.3, система управління надійністю страхової компанії є досить складною, так як повинна враховувати зовнішніх та внутрішніх суб'єктів управління,

кожний з яких наділений окремими повноваженнями, інструментами та методами впливу на страховика для забезпечення його ефективного функціонування в цілому, як надійної фінансової установи. Зокрема, зовнішні суб'єкти керуються, як правило законодавчими актами, ліцензіями, здійснюють аудит, нагляд та контроль за дотриманням нормативів та вимог законодавства, у разі виявлення порушень застосовують штрафні санкції, чи інші види покарань. НБУ послідовно наближає регулювання національного страхового ринку європейських правил, імплементуючи в українське законодавство акти права ЄС. Зокрема, наразі ухвалено у першому читанні законопроєкт "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів", де пропонується запровадити нову модель регулювання вказаного ринку з урахуванням Директиви 2009/103/ЄС1 та суттєво підвищити рівень захисту прав потерпілих у ДТП. В той час, як внутрішні суб'єкти здійснюють управління усіма процесами всередині компанії. Тобто, встановлюють власні правила та політику компанії, здійснюють бізнес-планування, інвестиційну політику, проводять організаційну роботу тощо для забезпечення фінансової та рейтингової надійності страховика.

Висновки. Надійність страхової компанії є багатоаспектним поняттям, що характеризує здатність страховика протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, виконувати свої зобов'язання вчасно і в повному обсязі, що особливо актуально в умовах ризиків військового стану. Підвищити надійність та рівень довіри до страхового ринку здатна повноцінна імплементація у вітчизняну практику директив ЄС Solvency II, що дозволить не лише підвищити ліквідність, платоспроможність та конкурентноспроможність, але й мати позитивний вплив на сервіс, діджиталізацію та управління ризиками страхових компаній.

Література:

1. Аберніхіна І. Г., Сокиринська І. Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика. *Фінанси України*. 2017. № 6. С. 74-86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_6_7.
2. Бутиріна В.М. *Концептуальні основи фінансової стійкості страхових організацій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка та управління»*. 2013. Том 26 (65). № 1. С. 20-26.
3. Шакура О. О. Дослідження сутності фінансової надійності страховика в умовах розвитку системи комерційного страхування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.15. С. 270-277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2013_23.
4. Розпорядження Нацкомфінпослуг від 17.03.2005 р. № 3755 «Про затвердження Рекомендацій щодо аналізу діяльності страховиків». URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text.
5. Ачкасова С. А., Клімчук О. В. Теоретичні аспекти визначення сутності фінансової безпеки страхової компанії. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 4-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_5_4.
6. Братюк В. П., Гудачок Я. Ю. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_11_30.
7. Малинич Г. М. Методичні підходи до аналізу фінансової надійності страхових компаній: переваги та недоліки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2009. Вип. 113-114. С. 87-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2009_113-114_27.
8. Внукова Н. М., Притула Н. І Методичні підходи до оцінки фінансової надійності страховиків. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2009. Вип. 113-114. С. 4-7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2009_113-114_3.
9. Кисільова І. Ю. Оцінка фінансової надійності страховика. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2014. Т. 19, Вип. 2(5). С. 139-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_2(5)__35.
10. Щербань О. Д. Джерела забезпечення фінансової надійності страховика. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 3. С. 222-230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_3_25.
11. Шишпанова Н. О., Шкарлєт Т. В. Систематизація показників оцінки фінансової надійності страхових. *Modern economics*. 2017. № 5. С. 140-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_5_18.
12. Козоріз Г. Г. Методичні підходи до аналізу фінансової надійності і платоспроможності страхових компаній. *Регіональна економіка*. 2010. № 4. С. 76-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2010_4_12.

13. Рейтинг страхових компаній України. URL: https://forinsurer.com/ratings/nonlife.
14. Рейтинг надійних страхових компаній України 2023. URL: https://meta.ua/uk/insurance.
15. Рейтинг страхових компаній у 2022 році. URL: http://surl.li/hqotk.
16. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2009/138/ЄС про започаткування і ведення діяльності у сфері страхування і перестрахування (Платоспроможність II). URL: http://surl.li/hqots.

References:

1. Abernikhina, I. H. & Sokyryns′ka, I. H. (2017). Systema pokaznykiv otsinky finansovoyi nadiynosti strakhuval′nyka [The system of indicators for assessing the financial reliability of the insurer]. *Finansy Ukrayiny - Finances of Ukraine*, 6, 74-86. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_6_7 [in Ukrainian].
2. Butyrina, V.M. (2013). Kontseptual′ni osnovy finansovoyi stiykosti strakhovykh orhanizatsiy [Conceptual foundations of financial stability of insurance organizations]. *Vcheni zapysky Tavriys'koho natsional'noho universytetu imeni V.I. Vernads'koho. Seriya «Ekonomika ta upravlinnya» - Academic notes of the Tavri National University named after V.I. Vernadskyi. Series «Economics and Management»*, 26 (65), 1, 20-26 [in Ukrainian].
3. Shakura, O. O. (2013). Doslidzhennya sutnosti finansovoyi nadiynosti strakhuval′nyka v umovakh rozvytku systemy komertsiynoho strakhuvannya v Ukrayini [Research of the essence of the insurer's financial reliability in the context of the development of the commercial insurance system in Ukraine]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny – Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*, 23.15, 270-277. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2013_23 [in Ukrainian].
4. Rozporyadzhennya Natskomfinposluh vid 17.03.2005 r. № 3755 «Pro zatverdzhennya rekomendatsiy shchodo analizu diyal′nosti strakhovykiv» [Order of the National Financial Service Commission of March 17, 2005 № 3755 «On Approval of Recommendations on Analysis of Insurers' Activity»]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3755486-05#Text [in Ukrainian].
5. Achkasova, S. A. & Klimchuk, O. V. (2016). Teoretychni aspekty vyznachennya sutnosti finansovoyi bezpeky strakhovoyi kompaniyi [Theoretical aspects of determining the essence of financial security of an insurance company]. *Molodyy vchenyy – Young scientist*, 5, 4-8. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_5_4 [in Ukrainian].
6. Bratyuk, V. P. & Hudachok Ya. Yu. (2014). Doslidzhennya upravlinnya finansovoyu nadiynistyu strakhuvannya na prykladi strakhovykh kompaniy Ukrayiny [Research on the management of financial reliability of the insurer on the example of insurance companies of Ukraine]. *Efektyvna ekonomika – Efficient economy*, 11. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_11_30 [in Ukrainian].
7. Malynych, H. M. (2009). Metodychni pidkhody do analizu finansovoyi nadiynosti strakhovykh kompaniy: perevahy ta nedoliky [Methodical approaches to the analysis of financial reliability of insurance companies: advantages and disadvantages]. *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Economy*, 113-114, 87-91. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2009_113-114_27 [in Ukrainian].
8. Vnukova, N. M. & Prytula, N. I. (2009). Metodychni pidkhody do otsinky finansovoyi nadiynosti strakhovykiv [Methodical approaches to assessing the financial reliability of insurers]. *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Economy*, 113-114, 4-7. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2009_113-114_3 [in Ukrainian].
9. Kysil′ova, I. Yu. (2014). Otsinka finansovoyi nadiynosti strakhovyka [Assessment of the insurer's financial reliability]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomika – Bulletin of Odessa National University. Series: Economy*, 19, 2(5), 139-143. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_2(5)__35 [in Ukrainian].
10. Shcherban′, O. D. (2015). Dzherela zabezpechennya finansovoyi nadiynosti strakhuval′nyka [Sources of ensuring financial reliability of the insurer]. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economy, finance, law*, 3, 222-230. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2015_3_25 [in Ukrainian].
11. Shyshpanova, N. O. & Shkarlyet, T. V. Systematyzatsiya pokaznykiv otsinky finansovoyi nadiynosti strakhovykh [Systematization of indicators for assessing the financial reliability of insurance companies]. *Modern economics*, 5, 140-146. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_5_18 [in Ukrainian].
12. Kozoriz, H. H. (2010). Metodychni pidkhody do analizu finansovoyi nadiynosti i platospromozhnosti strakhovykh kompaniy [Methodical approaches to the analysis of financial reliability and solvency of insurance companies]. Rehional′na ekonomika – Regional economy, 4, 76-82. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2010_4_12 [in Ukrainian].
13. Reytynh strakhovykh kompaniy Ukrayiny [Rating of insurance companies of Ukraine]. Retrieved from https://forinsurer.com/ratings/nonlife [in Ukrainian].
14. Reytynh nadiynykh strakhovykh kompaniy Ukrayiny 2023 [Rating of reliable insurance companies of Ukraine 2023]. Retrieved from https://meta.ua/uk/insurance [in Ukrainian].
15. Reytynh strakhovykh kompaniy u 2022 rotsi [Rating of insurance companies in 2022]. Retrieved from http://surl.li/hqotk [in Ukrainian].
16. Dyrektyva Yevropeys′koho Parlamentu i Rady (YES) 2009/138/YES pro zapochatkuvannya i vedennya diyal′nosti u sferi strakhuvannya i perestrakhuvannya (Platospromozhnist′ II) [Directive of the European Parliament and the Council (EU) 2009/138/EU on the establishment and conduct of activities in the field of insurance and reinsurance (Solvency II)]. Retrieved from http://surl.li/hqots [in Ukrainian].